

 TÁRSADALMI KLÍMA RIPOORT 11.

SZEX és MAGYARORSZÁG

Mekkora szerepet játszik a szex az életünkben?

TARTALOM

> Mekkora szerepet játszik a szex a magyarok életében?

>>> 3. oldal

> A politika vonzásában

>>> 8. oldal

> Hogyan profitál a szexből az üzleti élet?

>>> 14. oldal

> Hogyan kerül a szex a médiába?

>>> 16. oldal

A Társadalmi Klíma Riportról

Társadalmi Klíma Riport címmel a TÁRKI és az Image Factory a közvéleményt leginkább foglalkoztató témákat járja körül:

Reprezentatív kutatás segítségével vizsgáljuk meg, **miként vélekednek az emberek** az aktuális kérdésekről.

Részletes kommunikációs- és médiaelemzés során állapítjuk meg, **hogyan kapcsolódnak a témáról folyó párbeszédhez**.

Vizsgálatunk arra is kiterjed, **hogyan a média miként dolgozza fel** a napirenden lévő ügyeket.

Módszertanunk tudományos alapokon nyugszik, elemzésünk során mégis igyekszünk kerülni a tudományos szakzsargont. Célunk ugyanis, hogy mindenki számára érthetően, gyorsan befogadhatóan, a lényeges összefüggésekre fókuszálva adjunk átfogó és izgalmas képet a mindannyunkat érintő jelenségekről.

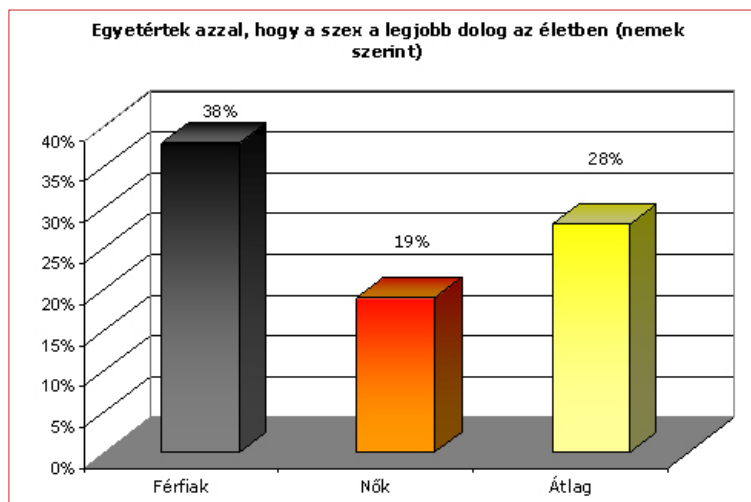
A Társadalmi Klíma Riport aktuálisan vizsgált témái az adott időszak leggyakrabban napirenden lévő ügyei közül kerülnek ki.

A szexualitás akármilyen intim terület is, mindenki kíváncsi arra, hogy mások hogyan vélekednek róla. Legfrissebb Társadalmi Klímariportunkban azt a kérdést jártuk körül, hogy hogyan vélekednek a magyarok a saját szexuális életükről, milyen formában érintkezik a politika a nemiséggel, és hogyan csapódik le a szex az üzletben és a médiában.

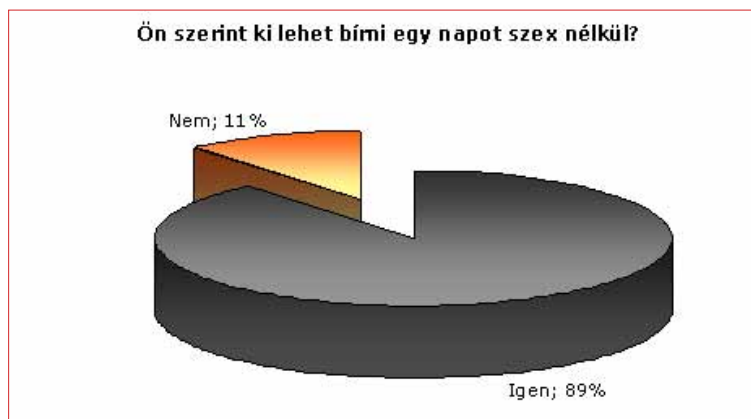
MEKKORA SZEREPET JÁTSZIK A SZEK A MAGYAROK ÉLETÉBEN?

A közvélemény-kutatás során mintegy 1000 embert kérdeztünk meg, akik nem, életkor, iskolai végzettség és lakóhely szerint reprezentálják a magyar felnőtt lakosságot. A téma intimitása miatt önkéntes kérdőíves módszert alkalmaztunk.

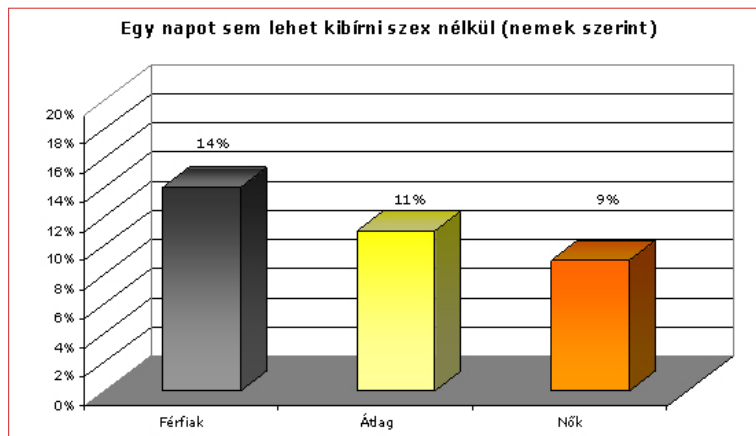
A magyarok valamivel több, mint egynegyede szerint a szex a legjobb dolog az életben. A férfiak jóval többre értékelik a szexet, mint a nők, hiszen az erősebb nem képviselőinek 38 százaléka tartotta a szexet a legjobb dolognak az életben, míg a nők körében ez az arány 19 százalék.

Minél fiatalabb valaki annál inkább a szexet tartja az életében a legjobb dolognak. Ugyanakkor a különbségek nem olyan nagyok, mint amit elsőre feltételeznénk, hiszen még az idősek 22 százaléka is azt gondolja: nincs jobb dolog az életben a szexnél.

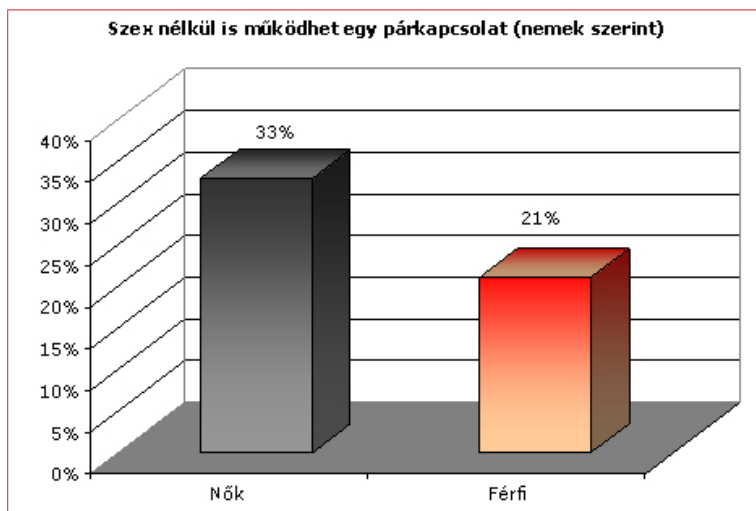

10 magyarból 1 saját állítása szerint egy napot sem bír ki szex nélkül. A férfiak felülreprezentáltak a mindennapi szexet kívánatosnak tartók körében, míg a nők között kevesebben vannak a mindennapi intenzitás hívei.

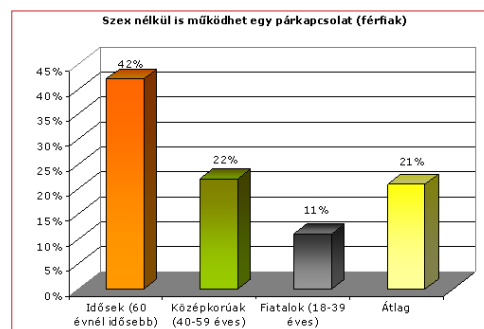
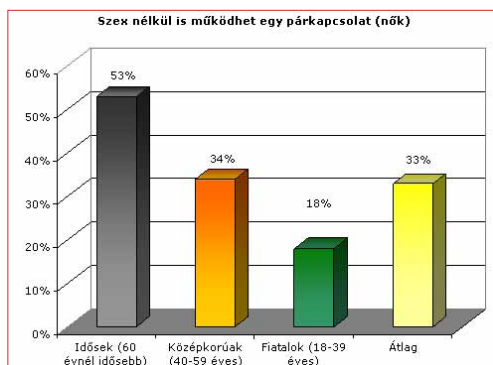

Működhet egy párkapcsolat szex nélkül?

Szex nélkül is működő kapcsolatot minden harmadik nő, és minden ötödik férfi tud elképzelni. Mindkét nem esetében a kor meghatározó abban, hogy valaki működőképesnek tart-e egy szex nélküli párkapcsolatot.

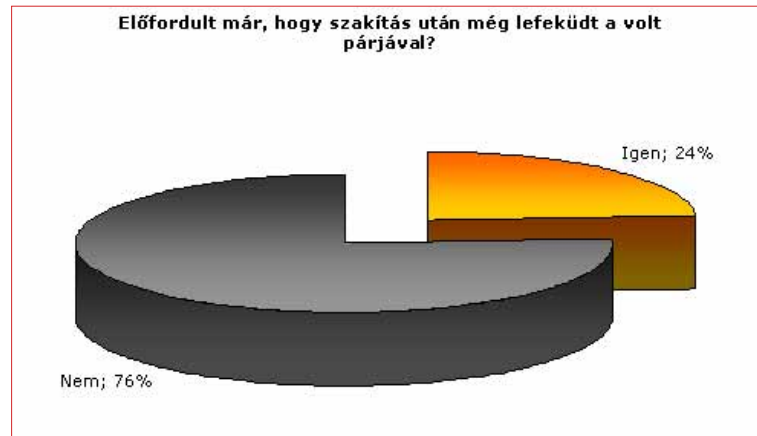

A középkorúak az átlag véleményén voltak mindkét nem esetében. Az idős nők 53 százaléka, míg az idős férfiak 42 százaléka tart működőképesnek egy szex nélküli párkapcsolatot. Ugyanez az arány a fiatalok körében 18, illetve 11 százalék.

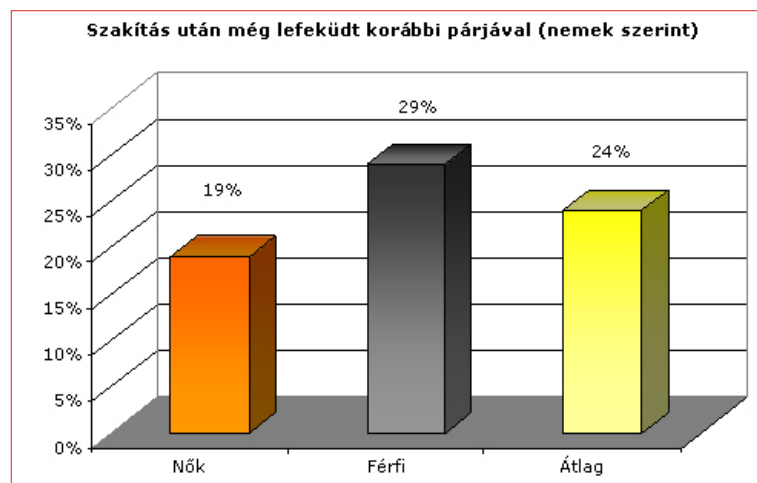

Szex szakítás után?

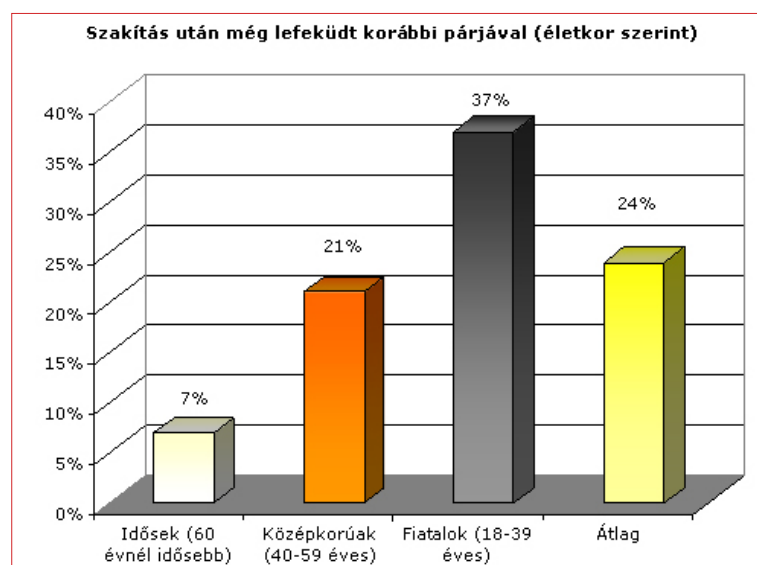
Körülbelül a magyarok egynegyede szeretkezett már szakítás után volt párjával.

A férfiak saját bevallásuk szerint gyakrabban létesítettek szexuális kapcsolatot korábbi partnerükkel, mint a nők.

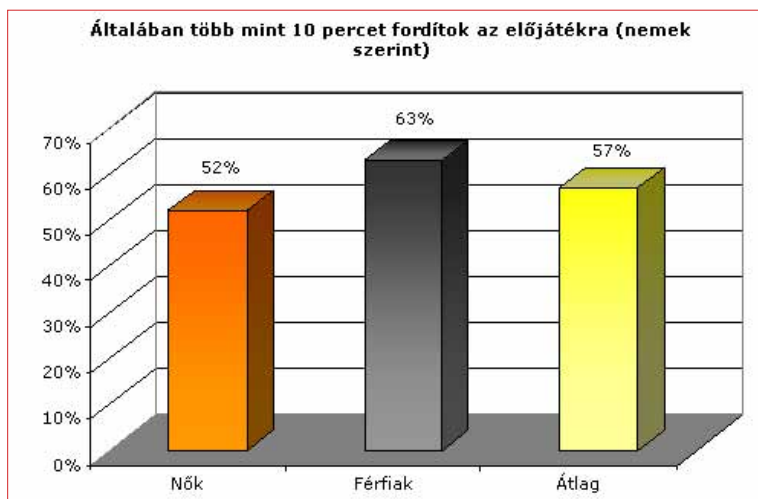

A kutatásból az is kiderült: minél fiatalabb valaki annál inkább hajlamos a szakítás után lefeküdni korábbi párjával.

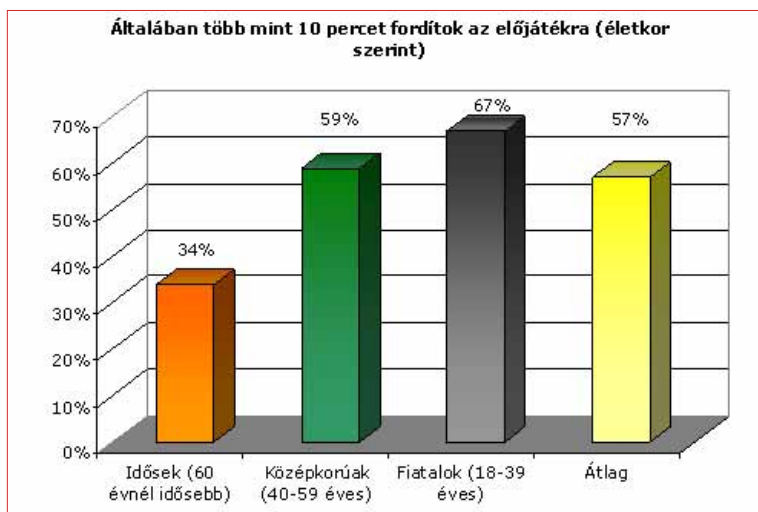

Mennyi időt szánnak a magyarok az előjátékra?

Saját bevallásuk szerint a magyarok 57 százaléka általában több mint 10 percet fordít előjátékra. Meglepő adat, hogy a férfiak körében saját bevallásuk szerint többen vannak a 10 percnél hosszabb előjáték hívei, mint a nők körében.

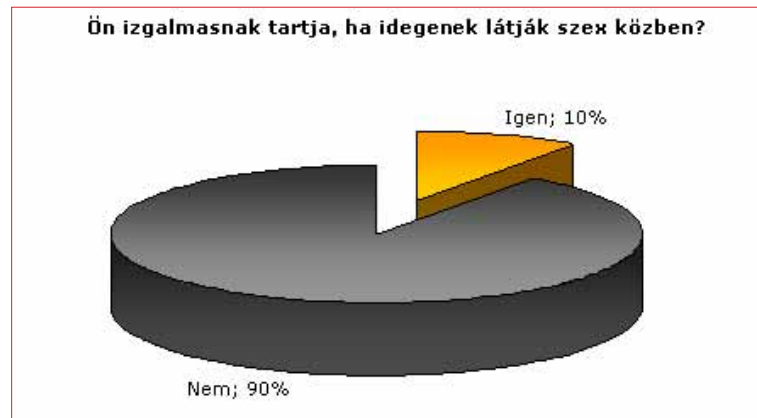

Szintén érdekes adat, hogy a kor előrehaladtával csökken azok aránya, akik általában 10 percnél többet szánnak az előjátékra. Míg a fiatalok kétharmada általában hosszabb időt szán az előjátékra, addig az idősek körében ezt csak minden harmadik ember teszi meg.

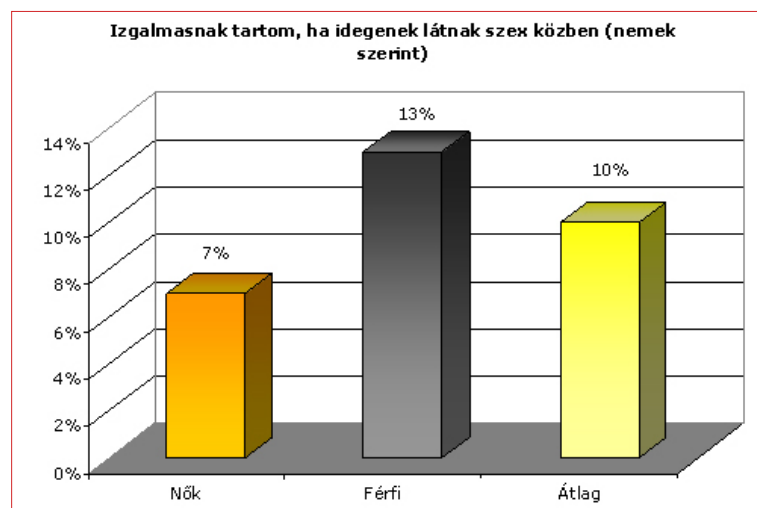

Mennyire nyitottak a magyarok szexuális téren?

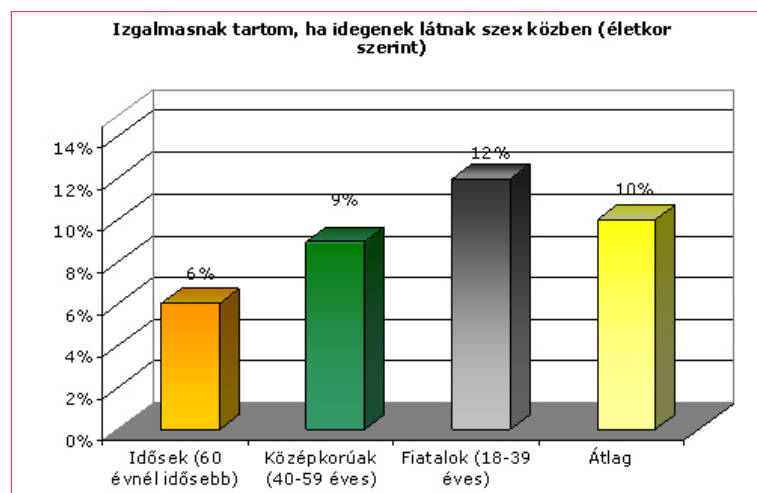
Az utóbbi időszakban egyre nagyobb figyelmet kap a nyilvánosságban a hálósobán kívüli szex, amikor a párok az intim együttlétüket megosztják másokkal, például egy swinger klub keretein belül. A kutatás szerint a magyarok 10 százaléka izgalmasnak találja egy olyan szexuális élményt, amikor idegenek látnak őket szeretkezés közben.

A felmérésből kiderül: a férfiak nyitottabbak egy ilyen típusú élményre, mint a nők.

A nem mellett a kor is meghatározó a nem szokványos intim együttlét iránti vágyakozásban. Amíg az időseknek 6, addig a fiataloknak 12 százaléka találja izgalmasnak az idegenek előtti szexet.

A POLITIKA VONZÁSÁBAN

A szexualitás, csakúgy, mint az élet bármely területe, szoros kapcsolatban áll a politikával. Már a törzsi társadalmakban szokásjog rendezte az emberek közötti nemi kapcsolatokat, a korai államok kialakulásával azonban egyértelművé vált, hogy a hatalom a jog eszközeivel kontrollt gyakorol a testiség felett. Természetesen a történelmi – és a mai – államok változatos formákban igyekeztek beavatkozni az állampolgárok közötti szexuális viszonyokba: az évszázadok során többször és több irányba változott az, hogy mit tekintettek magánügynek/magánéletnek, a szexuális érintkezés és a nemi kapcsolatok mely típusait tűrte meg az állam, és milyen eszközöket alkalmazott a helyesek vélt magatartás kikényszerítésére. Ugyanígy az egyes közösségek által erkölcsösnek vélt magatartás is számos változáson – nem feltétlenül enyhülésen – ment keresztül a történelem során.

Az ókorban nemcsak a mainál kevesebb tabu vette körül a szexualitást – például a művészeti ábrázolások tiltása tekintetében –, de a közösségek elfogadott szexuális viselkedések tekintetében mai szemmel is szabadosak voltak mind a Kelet, mind Európa korai államai. A szerelem és a csábítás művészete az irodalom és a képzőművészet gyakori témája volt: elég Ovidius műveire vagy a Káma Szútrára gondolnunk. Az ókori társadalmak jelentős hányada a későbbiekben gyakran devianciának vagy betegségnek beállított szexuális magatartások elfogadásában is élen járt, hiszen számos például az ókori görögök által művelt szexuális viselkedés a mai napig nem nyerte el újra társadalmi létjogosultságát. Ilyen például a bi- vagy homoszexualitás, vagy a pederasztia (fiatal fiúk beavatási célú megrontása vagy prostituálása).¹ Az azonos neműek szexuális viszonyára a „homoszexuális” szót 1869-ben Kertbeny Károly osztrák-magyar újságíró, korai – mai szóval – melegjogi aktivista vezette be, akkor még pozitív előjellel, ám közvetlenül ezután a berlini pszichiáter, Carl Westphal ezt a magatartást betegségnek nyilvánította. A következő száz évben nemcsak a pszichiáter/pszichoterapeuta szakma, de a társadalom jelentős része is betegnek, deviánsnak tekintette a melegeket, és próbálták hol korbáccsal, hol kenyérrel „kigyógyítani” őket az állapotukból. Végül 1973-ban az amerikai Pszichiátriai Társaság törölte kézikönyvéből ezt a diagnózist.²

Az ókori görögök virágzó, a művészetekre is termékenyítőleg ható szexuális kultúráját követően olyan századok következtek Európában, amikor az egyházi tanításokat internalizáló központi hatalom, és a keresztény tanításokra, a Biblia szigorú értelmezésére épülő közérkölcsháttérbe igyekezett szorítani a szexualitás szerepét és az arról folyó társadalmi beszédet. Bár az első negy-

ven pápa még nős emberként képviselte az egyházat, II. Ince (1130-1141) bevezette a papi nőtlenség, a cölibátus intézményét, amelyet a Tridenti zsinat (1545-1563) emelt dogmává, azaz megfogalmazta, hogy a vallás gyakorlása szempontjából üdvözítőbb a szűzi és nőtlen állapot. A korai középkorban a férfi-nő kapcsolat értelmét az utódnemzés adta, ezért gyakran erre korlátozódott az egyébként is csak a házasságon belül elfogadott – más különben bűnös – szexuális érintkezés. Természetesen történelmi példák sora, illetve a fennmaradt, gyakran sokáig lappangó irodalmi források mutatják, hogy a szexualitás elfojtása nem minden esetben sikerült nemcsak a köznépeknek, de a hatalmasoknak sem.

A reneszánsz sok szempontból hozott nyitást az emberi élet értelmének, céljának újradefiniálását illetően, ez azonban sokkal inkább a szépség kereséséhez, a szerelem mai, az európai kultúrkörben vallott fogalmának kialakulásához vezetett, mint a testiség végleges előtérbe kerüléséhez. Igaz, az akkorra megerősödött polgárság követelte magának a korábban a mennybemenetel utánra ígért boldogságot és örömet a földi élet során is, ezért az öltözködésben, az irodalomban, a színházban, és az egyszerű köznép komédiáiban is egyre nagyobb teret kapott a testi örömök hangsúlyozása, és a szerelemhez, szexhez való jog kifejezése.

A szexualitás feletti világi felügyelet felé tett komoly lépés volt a reformáció, a protestantizmus XVI. századi megjelenése. Bár egyesek szerint a keresztény vallások mindegyike szexualitásellenes, a protestáns vallások elterjedésével a világi örömeket elfogadó, a polgári erkölcsöt megfogalmazó és megerősítő korszak lényeges lépés a szexualitásról szóló beszéd történetében. A francia forradalmat követően végleg úgy tűnt, hogy a világi gondolkodás, az „ész hatalma” átveszi az irányítást a „régirendhez”, az évszázados előjogokkal együtt háttérbe szorított vallási normák felett, azonban a XIX. század éppen a megszilárdult polgári erkölcsön keresztül jelentett visszafordulást. Viktória királynő Nagy-Britannia fénykorának is tekintett 64 éves uralkodása alatt az angol társadalom máig az egyik legszigorúbbnak tartott erkölcsi kódex szerint élt. Az erkölcs példaképe maga a királynő volt, aki rendet tartott a királyi családban, nem tűrt meg botrányokat, kihágásokat, és haláláig hű volt elhunyt férje emlékéhez. Ebben az időszakban a társas érintkezés és társasági beszéd formáit szigorú szabályok korlátozták. Például hölgyek utcán vagy társaságban nem igazán mutatkozhattak kíséző nélkül; a szexualitás kizárólag a polgári házasság keretein belül volt elfogadható, ott is a szülői hálószobában; a maszturbációt vagy a homoszexualitást súlyos devianciának állították be, az irodalmi művek szexuális tartalmát cenzúrázták –

obszcén publikációs törvény; az özvegyek nem folytathattak viszonyt, a válás elképzelhetetlen volt stb.. Már a XX. század elején romba dőlt nemcsak a brit birodalom korábbi eszméje, de a kor erkölcsisége is, hiszen számos írás mutatott rá leplezte az álszentség, a büntudat és az elfojtott szexualitás világát. Henry Havelock Ellis 1896-os Tanulmányok a nemiség lélektanáról című kutatásokra, esetleírásokra alapozott műve például bemutatta, hogy a nők szexuális vágyának elfojtása kizárólag a kor erkölcsének következménye, nem pszichikai, netán biológiai sajátosság, vagy a homoszexuális vonzalom mindenkiben fellelhető.³ Ő volt az egyik első a szexuális forradalmárok között, hiszen hirdette a szexuális nevelés fontosságát, a törvények enyhítését. Ahogy azonban a kettős erkölcsiség a középkor éveiben is fellelhető volt az emberek viselkedésében, így volt ez a viktoriánus kori Angliában is. Nemcsak a korábban elrejtett, majd az 1900-as évek közepén csonkítatlanul publikált viktoriánus kori irodalmi művek (a legismertebb talán D. H. Lawrence Lady Chatterley szeretője című 1928-as, ám 1960-ig Angliában meg nem jelent műve) leplezték el a felszín mögötti rejtőzködő szexualitást, de számos napló számol be a családon belüli erőszakos cselekményekről, és mára már ismert a londoni prostitúció korabeli felvirágzása is, hiszen ekkoriban 6000 bordélyház működött és közel 80 000 prostituált élt a városban.⁴

Nők a nőkért

A nemek közötti politikai, társadalmi, gazdasági és szexuális egyenlőséget hirdető feminizmus a nemiség kérdésének is politikai dimenziót adott. A mozgalom XIX. század második felében indult első hulláma már megfogalmazta a szavazáshoz való jog mellett az azonos szexuális jogok jelentőségét is. A múlt század közepi má-

sodik hullám sokkal inkább az azonos kulturális és szociális jogok kivívására fókuszált (azonos munkáért azonos bért, a háztartási munkán és az anyaságon túlmutató női szerep elfogadtatása stb.), míg az 1980-as évektől számított harmadik hullám félretette a „mi a jó a nőknek” gondolkörét, kilépett a fehér középosztálybeli nők világából és a korábbi, gyakran dogmatikus alaptételezés helyett számos társadalmi kérdést relativizált. A feminizmus egyik teoretikus alapja, hogy a férfi-nő viszonyból is el kell távolítani a hatalmi mozzanatot, ezzel megszűnik a nők szexuális tárgyként való kezelése. A radikális feministák odáig mentek, hogy a szexualitást tették meg a többi elnyomó mozzanat alapjának, amelyen keresztül a férfi kapitalista társadalom a hatalmát gyakorolja a nők felett. Egyes szeparatista mozgalmak ezért a heteroszexualitást nem is támogatták: például Andrea Dworkin tekintélyes feminista filozófus minden szexet nemi erőszaknak tekintett, és még a szörtenitést is a patriarchális társadalom kényszerének érezte.⁵ A feminista mozgalom 80-as évekbeli legnagyobb vitáját („Feminist Sex Wars”) éppen a szexualitáshoz, a pornográfiához és prostitúcióhoz való viszony körüli ellentmondások okozták. A „sex-positive feminism” képviselői szerint a női szabadságnak éppolyan fontos eleme a szexuális szabadság, mint a hatékony politikai reprezentáció. A mozgalom képviselői szerint a nőknek is joga van a pornográfiához való hozzáféréshez, önszántukból végezhetnek szexuális munkát, miközben akár pozitív tapasztalatokat is szerezhetnek. Eközben az antipornográf mozgalom tagjai előadásokkal, oktatással és időnként radikális akciókkal léptek fel a pornóipar nőket kizsákmányoló gyakorlata és őket szexuális tárgyként kezelő szimbolikája ellen. A feministák mára rengeteg eredményt értek el elsősorban a nők politikai egyenjogúsága terén, így a 90-es évek végétől számos irányzat az átfogó filozófiai gondolkodás helyett az élet

Bár a pornográfia általában szitokszóként szerepel a feminista irodalomban, hiszen férfiak készítik férfiaknak, ezért a nőket alárendelt szerepben, kizárólag a vágyak kielégítése céljából ábrázolják, ezért gyakorlatilag azonos a prostitúcióval. Ennek ellenére voltak kísérletek a pornográfia megszélesítésére, arra, hogy az női szempontból is elfogadható legyen. Az ellentmondásos francia filmrendezőnő, Catherine Breillat két filmjében is szerepeltette Rocco Siffredi olasz származású, Magyarországon élő, egyébként rendezőként is többszörösen díjazott színészt. A Románc és a Pokol anatómiája című alkotások nemcsak explicit szexjeleneteket tartalmaznak, de a kapcsolatok hatalmi dimenzióit ábrázoló a férfiakat gyakran mutatják be alárendelt szerepben. A DOGMA filmkészítési módszerhez hasonlóan a Lars Von Trier dán rendezőhöz tartozó Zentropa filmstúdió is nyilvánosságra hozta azokat az alapelveket, amelyek szerint filmjei (leghíresebb talán az All About Anna) készültek, és amelyek a szerintük a szexualitás helyes ábrázolásához vezetnek a vásznon. A cég létre is hozta a Puzzy Power leányvállalatot, amely kemény pornófilmeket gyárt nők számára (a Constance volt az első pornófilm, amelyet mainstream vállalat gyártott 1998-ban). 2006 óta létezik a Feminista Pornó Díj, amely célja, hogy az unalmas pornósztereotípiákkal szemben olyan alkotásokra hívja fel a figyelmet, amelyek produkciójában a nők tevékeny részt vállaltak, őszinte női örömet mutatnak, és túllépnek a mainstream pornó szexuális ábrázolásán.⁶

részterületei, az ún. „mikropolitikák” felé fordult, míg az ún. poszt-feministák gyakorta kritizálták a mozgalom túlkapásait.

Kevésbé köztudott, hogy a mozgalom hatására már a XX. század elején létrejött az ún. maskulinizmus, a férfiak egyenjogúságát hirdető mozgalom. Célja az volt, hogy nevesítse azokat a területeket, ahol a férfiak hátrányt szenvednek (pl. gyermekneveléshez való jog), illetve a jog által is elismerje, hogy a férfiakat is érheti diszkrimináció, erőszak, illetve nehézségek a munkahe-lyeken, oktatásban stb.

Tiltás, tűrés vagy adóztatás?

A legújabb kori politikában a szekularizált állam egyre kevésbé avatkozik bele az állampolgárok szexuális életébe, néhány kérdés azonban újra és újra napirendre kerül. Ilyen például a prostitúció tiltása vagy megtűrése, vagy a homoszexuális párok jogainak a kérdése. A prostitúcióval kapcsolatban az 1950-es New York-i egyezményt tekinti mérvadónak a legtöbb civilizált állam, így Magyarország is ratifikálta 1955-ben. Az egyezmény büntethetővé teszi a prostitúciót és annak elősegítését:

„1. Cikk

A jelen Egyezményben részes Felek kötelezik magukat arra, hogy mindazokat megbüntetik, akik más személy kéjelgésének kielégítésére:

- 1. prostitúció céljából megkerítene, rábírnak vagy elcsábítanak más személyt, akár annak beleegyezésével is,*
- 2. más személy prostitúcióját kizsákmányolják, akár annak beleegyezésével is.*

2. Cikk

A jelen Egyezményben részes Felek kötelezik magukat arra, hogy hasonlóképpen megbüntetik mindazokat, akik:

- 1. bordélyházakat tartanak fenn vagy vezetnek, avagy az azok fenntartásához szükséges anyagi eszközöket tudatosan szolgáltatják, illetőleg az anyagi eszközök szolgáltatásában részt vesznek,*
- 2. épületet vagy más helyet egészben vagy részben mások prostitúciójának céljára tudatosan bérbé adnak vagy bérelnék.”⁷*

A prostitúciót ellenzők álláspontja szerint az üzletszerű kéjelgés szervezése tulajdonképpen a kizsákmányolás és az emberkereskedelem egyik formája, a szervezett bűnözés keretei közé tartozik, és legkritikább esetben történik a nők beleegyezésével. Itthon a 90-es évek vé-

gén került leginkább a figyelem középpontjába, amikor a 1999-ben a kormány létrehozta a „türelmi zónákat”, azokat az önkormányzatok belterületein kijelölt területeket, amelyeken legálissá tették a prostitúciót. A rendelkezés deklarált célja volt, hogy a prostitúciót keretek közé szorítsa: távol tartsa az iskoláktól, elkerülje, hogy a prostituáltak zaklassák az állampolgárokat stb. Az ellenzők szerint azonban éppen ezzel legalizálta azt, azt sugallva, hogy valahol elfogadható a nők megvásárlása, tehát emelkedő keresletet eredményezhet. Az önkormányzatok – lakossági nyomásra – rendre elszabotálták a végrehajtást és a legális területek kijelölését, míg a Magyarországi Prostituáltak Érdekvédelmi Szövetsége (MPÉSZ) pert nem indított a fővárosi kerületek jegyzői ellen, hogy hozzák nyilvánosságra legalább a védett övezetek listáját, ezzel véve elejét a folyamatos hatósági zaklatásnak. A fővárosi bíróság jóváhagyta a keresetet, ám a Legfelsőbb Bíróság 2004. áprilisi ítélete elutasította az egyesület kérését.

Mások azonban éppen a prostitúció legalizálásában, ellenőrzött keretek közé terelésében látják mind a közegészségügyi kockázatok, mind a kizsákmányolás csökkentését, mind pedig a kulturált körülmények, a szolgáltatói viszony megteremtését. Többek szerint az ellenőrizhető, szolgáltatói – mondhatni „szerződéses” – viszonyra épülő prostitúció a bűnözés világát is távol tartja a szexülettől. Arra is felhívták a figyelmet, hogy a New York-i egyezmény aláírói között maradván is elképzelhető lenne olyan bordélyházak fenntartása, amelyekből hiányzik a kényszerítés mozzanata, tehát önkéntesen vállalt hivatásként, például szövetkezeti vagy egyéni vállalkozói formában dolgoznak benne az örömlányok. Jelenleg Magyarországon az önkéntesen vállalt prostitúció legalisan űzhető foglalkozás, a 93.05.12.4 TEÁOR számon számlázható. Olyannyira, hogy a Földi Ágnes névvel fémjelzett MPÉSZ 2007-ben a Humán-erőforrás-fejlesztés Operatív Program 15,2 millió forint támogatásával szexmunkásvállalkozó-képző tanfolyamot indított, kezdetben 110 jelentkezővel.⁸ Takács Albert ombudsmanként 2003-ban sürgette a helyzet jogi rendezését, akkor azt mondta, hogy akár a nemzetközi egyezményből történő kilépéssel is. Később, igazságügy miniszterként 2007-ben azt mondta, hogy „Én nem azt mondom, hogy a New York-i Egyezményt fel kell bontani. Én csak azt mondom, ha a megoldás abba az irányba vezet, hogy ne türelmi zónák legyenek, hanem ez a tevékenység zárt környezetben legyen, akkor az államnak a lépéseket ebbe az irányba kell megtenni.”⁹ Csehországban is nekifutott a kormány a legális prostitúció megteremtésének: nemcsak a számlaadás, tb-járulék és adófizetés volt a 2005-ös elképzelések középpontjában, de a rendszeres orvosi ellenőrzés és a nyilvántartás is. Cseh-

országban a becslések szerint huszonötezer nő dolgozik prostituáltként, de a német határhoz közeli országrészben tömeges méretű a jelenség.¹⁰ A szexpiac visszaesésének legradikálisabb modelljét Svédországban – és azóta Norvégiában, a Fülöp-szigeteken, Dél-Koreában, Litvániában, Finnországban és Dél-Afrikában is – alkalmazták először tíz éve. Itt nem a prostituáltat, hanem a szolgáltatás igénybevevőjét büntetik, ha visszaeső, akkor akár súlyosan is. A modell sikerét sokak szerint a felderített esetek visszaesése jelzi, egyes rendőrségi szakemberek azonban felhívják a figyelmet arra is, hogy valószínűleg az illegalitásban tovább virágzik az üzlet. A Dániát Svédországgal összekötő Oresund-híd átadása után feltehetőleg megnövekedett a svéd kliensek forgalma a legális dán szexüzletek irányába, hiszen a következő években megduplázódott – becslések szerint mintegy hatezerre – a koppenhágai örömlányok száma. Itt a tiltás helyett a kiterjedt szociális munkában, a képzésben és a prostitúcióhoz vezető személyes okok kutatásában látják.¹¹

Meleg helyzet

Ahogy az üzletszerű kéjelgést a legősibb mesterségnek hívja a köznyelv, úgy a történelmi feljegyzések az emberiség történetével egyidősnek mutatják az egyneműek érzelmi és testi kapcsolatának, a homoszexualitásnak a történetét is. Míg a történelem során a legtöbb társadalom üldözte, devianciának tekintette homoszexualitást, addig az újkor egyik markáns politikai küzdelme volt a melegjogok (pl. regisztrált élettársi kapcsolat, örökbe fogadás, közéleti szerepvállalás) elismertetése a nyugati társadalmakban. Míg akár még 30 éve is rendszeresen zaklatták a hatóságok a melegklubok közönségét, addig például Nagy-Britanniában Chris Smith 1984-ben első alsóházi képviselőként vállalta fel melegségét, azóta akár a konzervatív párt soraiból is bukkantak fel nyíltan meleg politikusok. Ott 1999 óta a hadseregben is szolgálhatnak melegek, de fogadhatnak örökbe gyereket meleg párok, és kvázi házasodhatnak is (elismertethetik kapcsolatukat a hatósággal).¹² Franciaországban az élettársi kapcsolatnál erősebb, a házasságnál gyengébb regisztrált viszonyra nyílik lehetőség, míg az Egyesült Államok egyre több államában házasodhatnak is a melegek (Massachusetts és Connecticut után idén Iowában, Vermontban és Maine-ben is engedélyezték a meleg párok házaságát).¹³

Magyarországon egészen a közelmúltig kiesett a közbeszéd fősodrából a kérdés. Nemcsak a politikusok, de a közélet többi szereplője (médiaszemélyiségek, színészek, zenészek) is titkolják szexuális identitásukat, leg-

ritkébb esetben kerül sor coming out-ra (melegségének bevallására a nyilvánosságban). Éppen ezért itthon az ügynökügyekhez hasonlóan szexuális identitás kérdése is gyakran pletykák, összességük tárgya. Az eddigi legnagyobb vihart a 2007-es Meleg Büszkeség Napja alkalmából kavarta coming out: Szetey Gábor a MeH államtitkára ekkor vállalta fel nyíltan másságát. Ugyanebben az évben, az akkora már hagyományosnak tekintett éves melegfelvonulás is botrányba fulladt: a budapesti Andrassy úton tartott színes politikai demonstrációt szélsőjobboldali tüntetők zavarták meg: tojással és üvegekkel dobálták meg a felvonulókat, illetve ugyanazon este szórakozóhelyeken megverték több meleget is. Annak ellenére – vagy éppen azért –, hogy a kérdés ekkor a társadalom érdeklődésének a középpontjába került, a kormány keresztülvitte az azonos neműek bejegyzett élettársi kapcsolatáról szóló törvényt, amely 2009. január 1-jén lépett volna életbe. A feltételes mód oka, hogy 2008 decemberében az Alkotmánybíróság megsemmisítette a törvényt egy jogtechnikai probléma miatt. A testület hangsúlyozta, hogy az azonos neműek közötti kapcsolat védelme levezethető az emberi méltósághoz való jogból, azonban a törvényszöveg egy kalap alá vette az azonos és különböző nemű párokat – mindkettő számára engedélyezve a bejegyzett kapcsolatot – ezzel megkettőzte a házasság intézményét. Gyurcsány Ferenc akkori kormányfő kérte az igazságügyi tárcát a javaslat átdolgozására, hogy kiállja az AB vizsgálatát. Végül a törvénymódosítás átment a kontrollon, így 2009. július 1-jével hatályba is léphet. A melegjogok következetes képviselőjét elsősorban az SZDSZ-szel azonosítják a nyilvánosságban, a liberális párt minden választási kampányában – így a legutóbbi EP-kampányban is – fontos szerepet szán az egyenjogúság elismertetésének. Éppen ezért mondhatta Semjén Zsolt, a kereszténydemokrata párt elnöke 2005 márciusában, hogy, ha valaki azt szeretné, hogy tizenéves fia egy szakállas bácsitól szerezzé első szexuális élményeit, az szavazzon az SZDSZ-re. A kijelentésen felbuzdulva Rácz Károly, a Terry Black nevű ismert transzvesztita, melegjogi aktivista és médiaszemélyiség azzal fenyegette meg Semjént, hogy közzéteszi a magyar parlamentben ülő homo-, biszexuális, illetve pedofil képviselők 32 nevet tartalmazó listáját.¹⁴

Botrányos viszonyok

Akik közszereplést vállalnak, azoknak a szexuális élete is a figyelem középpontjába kerül. Nemcsak a nemi orientáció kérdése, de különféle szexuális kalandok, kicsapongások is gyakran válnak politikai ügyekké. Többeknek (így Antall József egykori magyar miniszterel-

nöknek is) tulajdonítják a mondást, mely szerint a konzervatív politikusok bukását a szexbotrányok, a szocialistákét a korrupciós ügyek okozzák. Már az ókor és középkor is hangos volt a királyok, előljárók, egyházi vezetők botrányaitól, de a választott tisztségek súlyának megnövekedése, a nyilvánosság szerepének erősödése, a korszerű bulvársajtó kialakulása mind-mind a szexbotrányok arányát növelték a közbeszédben. Mindjárt érdemes az Egyesült Államokkal kezdeni, hiszen sok máshoz hasonlóan az ország a szexbotrányok felépítésében és kezelésében is élen jár. Már az alapító atyák, köztük Benjamin Franklin vagy Thomas Jefferson is gyakran kerestek házasságukon kívül, akár a rabszolgáik között kapcsolatot, míg Franklin D. Rooseveltnél sem felesége, hanem szeretője karjai között halt meg.

Sokan állítják, hogy a Bill Clinton-Monica Lewinsky ügyig nemcsak hasonló méretű botrány nem volt az ország történetében, de előtte az elnök magánélete soha nem került még ilyen formában a figyelem középpontjába. Bill Clinton, az USA 42. elnöke már kormányzó korában is híres volt nőügyeiről, de igazán az elnökválasztási kampányban vált témává a magánélete, a sajtó számos korábbi esetét megszélesítette. Ma már köztudottak a Kennedy fivérek nőügyei (például mind JFK, mind Bobby viszonyt folytatott Marilyn Monroe-val), de a maguk idejében nem voltak ismertek a széles nyilvánosság számára, így nem rombolták az országos vezető imázsát.¹⁵ Igaz, a sajtó is távolságtartással kezelte az ügyeket, egészen a hetvenes évek közepéig, amikor Wilbur Mills, a kongresszus adóügyi bizottságának elnöke belebukott egy sztriptíz táncosnővel folytatott viszonyába.¹⁶ Később Gary Hart már-már elnökjelöltnek számító demokrata párti politikus sokáig tagadta a házasságtöréseit, míg egy fotó le nem leplezte, így visszavonta a jelölését.

Clinton már elnöksége második évében bírósági ügy kerekedett egy korábbi esetből: Paula Jones 1994 májusában, két nappal az elévülési határidő előtt keresetet adott be ellene egy még kormányzó korában ellene, mint alkalmazottja ellen elkövetett szexuális zaklatás miatt. A hosszú és elhúzódó ügy végül peren kívüli egyezséggel végződött (Clinton 850 000 dollárt fizetett neki), úgy, hogy Jones nem tudott hitelt érdemlő bizonyítékokkal szolgálni a bírósági szakaszban. Clinton felélegethetett, bár ekkorra már a különböző, kisebb horderejű szex-, ingatlan- és korrupciós-ügyek miatt ügyvédi számlái közel négymillió dollárra rúgtak.¹⁷ Sokkal fontosabb fejleménye volt azonban az ügynek, hogy Jones ügyvédei olyan tanúkat szólaltattak meg, akik beszámoltak Clinton egyéb ügyeiről is, ezzel támasztva alá a vádat. Így került a képbe a 22 éves Fehér Házi gyakornok, Monica Lewinsky ügye is. A Paula Jones ügyben Clinton azt állította, hogy nem volt viszonya vele, azt azonban felvételek és egyéb tanúvallomások cáfolták. Egyes bizonyítékok a sajtóhoz is eljutottak, így Clintonnak nyilvános sajtókonferencián kellett tagadnia („I did not have sexual relations with that woman” – később arra alapozták a védelmet, hogy az orális szexet nem tekintették szexuális viszonynak, csak a közösülést), mint ahogy azt is állította, hogy nem hazudott eskü alatt, és erre senkit nem kényszerített. A következő hónapokban sorra jelentek meg az ügy részletei a sajtóban, és előkeült például egy spermafoltos ruha is, amelyet Lewinsky, barátnője a szintén Fehér Házi alkalmazott, és az ügyben aktív szerepet játszó Linda Tripp javaslatára őrzött meg tisztítatlanul. 1998 augusztusában Clinton esküdtszék előtt is elismerte, hogy „nem helyénvaló viszonyt folytatott” a gyakornokkal. Kenneth Starr, a Clinton után egyéb ügyekben is nyomozó független ügyész addig hajtotta az ügyet, míg hamis tanúzás és befolyásolás vádjával a Kongresszus vádemelési eljárása – ún. impeachment – alá nem vonta az elnököt (hivatalban

Magyarországon a bulvársajtóban a legritkább esetben bukkannak fel politikusi szexbotrányok. A legnagyobb figyelmet eddig talán Jakab István 2007-es lebukása kapta.¹⁸ A Fideszes politikust, a gazdatüntetések szervezőjét még 2007 elején kapta rajta 24 évvel fiatalabb titkárnőjével felesége, miután több napig nem ment haza. A szintén Fideszes Deutsch Tamásnak még sportminisztersége idején szülte meg negyedik gyermekét minisztériumi titkárnője, ám második, Für Lajos lányával kötött házasságát is felbontotta 2008-ban, miután napvilágot látott, hogy házassága megromlott, és új barátnője van. Ugyanígy Kóka János SZDSZ-es politikusról is megírták a lapok, hogy elhagyta a feleségét, és a kollégái között talált magának új párt. Igaz a korábbi üzletember a Playboy-nak adott interjújában is szokatlanul nyíltan beszélt a szexről, arról például, hogy a „fesztes testű nőket kedveli”. Országos politikai lapok címlapjára is került már politikus magánélete. Az korábbi külügyminiszter és MSZP-elnök Kovács László Endrényi Éva üzletasszonnyal folytatott viszonyának részletei előbb a Reformban, majd a Napi Ászban és a Blikkben láttak napvilágot. A bosszúvágytól fűtött szerető nemcsak úgy nyilatkozott, hogy a későbbi adóügyi biztos egy focicsapatnyi szeretőt tartott, de a Blikk bemutatta Kovács nála felejtett, majd a laphoz eljuttatott alsónadrágját is.

lévő elnök nem bíróság elé, hanem a Kongresszus, mint vádhatóság elé járul). A 21 napos, a média teljes nyilvánossága előtt zajló eljárás nagyon megviselte az Clintont, és átformálta a világnak az amerikai demokráciáról alkotott képét, ám végül a vádak elejtésével, illetve az elnök hivatalban maradásával ért véget. Demokrata források gyakran felelegetik, hogy több adófizetői pénzt költöttek el a Lewinsky-nyomozásra, mit a 2001. szeptember 11-ei eseményeket követő vizsgálatra. Hillary Clinton végig kitartott férje mellett, a legtöbb nyilvános eseményen együtt mutatkozott az elnökkel a per alatt, és későbbi interjúiban is megbocsátóan nyilatkozott. 2009-es külügyminiszteri beiktatásakor pedig még egy viccet is elsütött a botrányról.

Zaklatás és nemi erőszak vádja miatt felfüggesztették hivatalából, majd idén bíróság elé is idézték Mose Kacav izraeli államfőt. Nem kevesebb, mint 56 tanút idéztek be a májusban indult perben, amely során az ex-államfő elismerhet kisebb vádakat, mint a zaklatás, de tagadja a nemi erőszakot, ám így is börtönbüntetést és komoly pénzbírságot kaphat. Európában Mitterand, Chirac és Sárközy francia elnökök is közismerten szoknyabondok voltak, Sárközy megválasztása után el is vált, hogy szeretőjével, Carla Bruni modell-énekesnővel él-

hessen. Az jóval ritkább, ám előfordul, hogy nők keverednek botrányba: a taiwani Chu mei-Feng városi tanácsos, kultúrpolitikus elhagyta az országot, miután az egyik bulvároldal 45 perces videót közölt, amelyen a politikusnő félreérthetetlen helyzetben látható egy nős üzletemberrel. Mára azonban visszatért, és sikeres tv-műsorokat

A hagyományosan fejlett bulvársajtóval bíró Nagy-Britannia ontotta a szexbotrányokat. Csak az elmúlt években találkozhattunk közpénzen bérelt szexcsatornával, lefotózott nemi aktussal a parlamentben, repülőtéri sajtótájékoztatón bejelentett házasságtöréssel vagy éppen filmre vett miniszteri kannabiszfogyasztást két call girllel egy ágyban. Mégis a legnagyobb botrányt az az eset kavarta a hatvanas években, amelybe egy egész kormány belebukott. 1963-ban az akkor három éve regnáló konzervatív MacMillen-kormány hadügyminisztere, John Profumo viszonyt folytatott az ismert, szado-mazo körökben mozgó call girllel, Christine Keelerrel. A miniszter egy darabig tagadott, majd lemondott, miután kiderült, hogy Ivanov, szovjet katonai attasé is a hölgy ügyfelei között volt. A botrány addig gyűrűzött, míg a megrendült egészségű kormányfő egész kormánya távozott.

HOGYAN PROFITÁL A SZEXBŐL AZ ÜZLETI ÉLET?

A szexuális szolgáltatások (prostitúció), a különféle segédeszközök, illetve az erotikus tartalmak legkülönbözőbb formában (újság, fotó, video, DVD, és természetesen mindezek közzététele az interneten) történő értékesítése világméretű és egyre virágzóbb üzlet.

Az európai prostitúció gazdaságtanáról nehéz átfogó képet kapni. Több forrás szerint is a bolgár örömlányexport az egyik mozgatórugója az európai szexhálózatoknak, amely a becslések szerint közel kétmilliárd euró bevételt hoz, így akár a bolgár GDP 7%-át is elérheti. Több bolgár lány – kb. 20-30 ezer – dolgozik Nyugat-Európában, mint a jóval népesebb Oroszországból. Vannak olyan térségek, ahonnan minden 15. lány prostituálódik, és előfordul, hogy a nyugatra civil szakmáért vagy tanulni utazó nők is rövidebb időre áruca bocsátják testüket.¹⁹ Németországban 2007-ben merült fel a prostitúció 20 százalékos megadóztatása, hiszen becslések szerint a szektor 7 milliárd euró termel évente, így 1,4 milliárd euróval növelhetnék a költségvetés bevételi oldalát.

Egyes országok, államok – a szerencsejátékhoz hasonlóan – éppen abból húznak hasznot, hogy területükön engedélyezik a bordélyokat, ezzel csábítva oda a klienseket. Nevada állam egyes megyéiben – kizárólag a 400 ezres lakosságszámot meghaladóknak – például a 70-es évek eleje óta legális a prostitúció. Mára kb. 35 bordélyház működik, közel 800 örömlánynak adva munkát, és a kivetett adók alapján kb. 10 millió dolláros bevételt hozva a megyéknek. Ellenzők szerint azonban a legalizálás költséges (rendőri ellenőrzések, hatósági munka stb.), amely nem áll arányban a bevételekkel, amelyek egyébként sem pótolhatatlan hozzájárulások a büdzséhez. Az államonként változó tiltás vagy tűrés ellenére kutatások szerint az amerikai nők 2 százaléka már kapott pénzt szexért, de nyilvánvalóan a fejlődő országokban a legrosszabb a helyzet.²⁰ Délkelet-Ázsiában az esetenként váltakozó türelmi politika ellenére (ld. korábban a Fülöp-szigetéről írtakat) a női populáció 0,25-1,5 százaléka élhet szexuális szolgáltatásokból, miközben a nemzetgazdasághoz 2-14 százalékkal járulhat hozzá az ágazat. A szexipar gazdaságtanához tartozik az a tény is, hogy a kizsákmányolás és a borzalmas körülmények ellenére a fejlett világ prostituáltjai a legjobban kifizetődő, képzetlenül is ellátható munkát végzik – szigorúan anyagi értelemben. Egy nevadai prostituálttal készült interjú szerint heti három nap 12 órás munkájával is megkeresett évente 90 000 dollárt, hatalmas házat és két autót tartott fent, miközben „a maga ura volt”.²¹ Jelentések szerint a svéd prostituáltak tíz éve napi 1750 dollárt is megkeresnek, az alacsony képesítésűek havi átlagfizetésével egyenértékű összeget, de a litván örömlányok havi 5000 dolláros bevételük is az átlagfizetés hússzorosa volt

az ezredfordulón, nem beszélve a kedvelt escort célpontot jelentő Perzsa-öbölről ahol egy este akár 2000 dollár is összejöhethet.

Amellett, hogy a szexipari bevételek jelentős része a feketegazdaságot gyarapítja, a különböző legális csatornákon (médiavállalkozások, webshopok stb.) átfolyó összegek is hatalmas és egyre növekvő méretet öltenek. Ebben a folyamatban ugrásszerű változást hozott a szélessávú internet elterjedése, hiszen így a felhasználók diszkréten, egy kattintással juthatnak fizetős vagy akár ingyenes médiatartalmakhoz kiváló minőségben. A legnépszerűbb keresőszó a „szex” bármely nyelven is vizsgáljuk, de a felmérések szerint az internetes keresések negyede valamilyen szexuális tartalomra irányul. Egyes becslések szerint már 2004-ben 372 millió weboldalra mutattak szexuális tartalmat kínáló hivatkozások és már ekkor naponta 72 millió felhasználó volt rendszeres látogatója a különféle szexoldalnak.

Arról, hogy mekkora is a pornótorta, számos ellentmondásos adat látott már napvilágot. Egyes becslések szerint a pornóipar világméretű bevételük már 2005-ben elérte az 57 milliárd dollárt, amelyből 12 milliárdot termeltek az USA-ban. Az AVN, vezető pornóipari szaklap és médiahálózat szerint 2005-ben meghaladta a 25 milliárd dollárt a pornóipar interneten keresztül elért bevételük. Hasonló adathoz vezettek azok a számítások, amelyek az internetfogyasztási szokásokból és trendekből igyekeztek megállapítani a pornófogyasztó populáció méretét és költségét.²²

Egy széles körben idézett kutatás szerint minden másodpercben 3000 dollárt költenek pornóra a neten, ugyanekkor 29 ezren néznek pornográf tartalmakat, és 372-en gépelnek be szexuális tartalmú keresőszavakat. Minden 39 percben készül egy-egy újabb pornográfikus video az USA-ban, és az ipar bevételük nagyobb, mint a technológiai dinoszauruszoké: a Microsoft-é, a Google-é, az Amazon-é, az eBay-é, a Yahoo!-é, az Apple-é, a Netflix-é és az EarthLink-é összevonva, és csak az USA pornóbevételei lenyomják a nagy, országos hálózattal bíró televízió és rádiócsatornákat.²³ Ugyanezen kutatás rámutat, hogy a közel 100 milliárd dolláros lehet a világ szexbizniszének forgalma (beleértve a legális klubokat, videókat, magazinokat stb.), melynek háromnegyedét Kína, Dél-Korea és Japán zsebelheti be. Kína nemcsak a pornográfia terén nagyhatalom, de a szexjátékok (hivatalosan „felnőtt egészségügyi termékek”) legnagyobb exportőre is. Közel 1000 kínai gyárban gyártanak szexuális segédeszközöket, óvszereket, ezzel a világpiac 80 százalékát lefedve, és 7 milliárd dollár bevételt termelve az iparágaknak.²⁴

Pornóipari toplista becsült bevételi adatok alapján²⁵

Ország	Bevétel (milliárd dollár)	Egy főre eső (dollár)
Kína	27,40	27,41
Dél-Korea	25,73	526,76
Japán	19,98	156,75
USA	13,33	44,67
Ausztrália	2,00	98,70
Nagy-Britannia	1,97	31,84
Olaszország	1,40	24,08
Kanada	1,00	30,21
Fülöp-szigetek	1,00	11,18
Tajvan	1,00	43,41
Németország	0,64	7,77
Finnország	0,60	114,70
Csehország	0,46	44,94
Oroszország	0,25	1,76
Hollandia	0,20	12,13
Brazília	0,10	53,17

A recesszió azonban a pornóipart sem kerüli el. Éppen a 2009-es AVN Awards átadásán kérte Larry Flynt a Hustler birodalom és Joe Francis a Mantra Films főnöke, hogy a Kongresszus segítse ki 5 millió dollárral a válságba jutott pornóbizniszt a munkahelyek megtartása érdekében.

A magyar bor általunk, magyarok által elképzelt hírnevéhez hasonlít az a kép is, amelyet gyakran vallanak honfitársaink a hazai pornóipar méretéről. Tíz évvel ezelőtt még valóban igaz volt, hogy a nálunk készült évi 150-200 filmmel Európa termésének egytizedét adtuk, amelyet elsősorban a kedvező üzleti környezetnek, a bőséges és olcsó helyszínválasztéknak köszönhetünk (néhány patinás közintézmény is a kamerák ál-

dozatául esett), és persze a szinte korlátlanul és költségkímélő módon rendelkezésre álló humán erőforrásnak köszönhetünk. Hiába termelt ki azonban az ipar számos nemzetközileg elismert pornóproducert, akár Oscar-díjas művészt (itt most a pornóipar Oscar-jára, a Las Vegasban átadott AVN Awards-ra gondolunk.), úgy tűnik, a régióban a csehek már megelőztek bennünket (emellett szerb és román cégek is gyakran szerepelnek az egyes ágazati toplistákon). Csehországban találkozhatunk évi 10-20 filmet készítő, 40 000 dolláros produkciókat bevállaló és évi 400 ezer dollár bevételt elkönyvelő cégekkel is. Ennek ellenére a magyar pornóvállalkozások továbbra is jövedelmezőek, egyes források szerint a GDP 0,5%-át, 636 millió eurót is megtermeltek 2007-ben.²⁶ Bár a producerek szerint itthon közel 100 profi színésznő és több tucat színész van, akik akár külföldi produkciókban is rendre felbukkannak, a produkciós költségek csökkenése (egy kamerával, stáb nélkül forgatható jelenetek), a reality vagy amatőr/fél-amatőr pornó előretörése, és az internet, mint médium elterjedése indukálta keresletnövekedés minden bizonnyal az idézett létszám többszörösének biztosít megélhetést.

Magyarország a kalandvágyó külföldi turisták számára mindenképpen vonzó célpont, az egyes a témára specializált weboldalak mégis a rendre a 20 legvonzóbb szex turista célpont között szereplő Csehországot ajánlják a leggyakrabban a térségből, külön felhívva a figyelmet a lányok nyelvtudására. Nem csoda, hogy a szexipar évi 10 milliárd koronás árbevételének 70%-a a külföldiektől származik. A Vencel tér környéke önmagában félmilliárd koronát (kb. 5 milliárd forintot) termel meg évente, bár a városi tanács tavaly meglebegtetett szigorítási javaslata komoly érvágást jelenthet majd. A külön iparágként számon tartott női szex turizmus (jobbára a középkorú vagy idősebb, jómódú, nyugati hölgyek passziója) számára a Karib-térség mellett például Bulgária is a vonzó célpontok között szerepel, ahol napi 25 dollárért is találnak kísérőt maguknak.

HOGY KERÜL A SZEK A MÉDIÁBA?

Bár a szexuális ábrázolások egyidősek az emberábrázolásokkal, a mainstream média területéről jóideig sikerrel számúzték a szexuális tartalmakat. Az ókortól ismert a cenzúra, a publikálásra szánt termékek tartalomkontrolljának fogalma, amely legtöbb esetben a központi hatalom által vallott erkölcsi értékek védelme miatt a szexualitást, illetve annak ábrázolását is igyekeztek kiszűrni a sajtóból. A civilizált országában a mai napig rögzített keretek között lehet pornográf termékeket forgalmazni, az újságokat például zárt borítékban, fóliában, bizonyos üzletekben, a városok meghatározott negyedeiben, hogy aki nem keresi, aki nem igényli a pornográfiával való találkozást, könnyen elkerülheti.²⁷ Ugyanígy a televíziós műsorok esetében is jól látható jelzésnek kell mutatnia, hogy mely korosztályok számára kínál tartalmat, nem zavarhatja-e a fiatakorúakat. A komoly, széles körben terjesztett média jogi felelősséggel tartozik az általa publikált tartalmakért (gyakran magas büntetésekkel erre kényszerítve), vagy a szakmai és belső etikai normáknak igyekszik megfelelni. 1927-ben például az Amerikai Filmproducerek és Forgalmazók Szövetsége nyilvánosságra hozta a filmgyártással kapcsolatos ajánlásait – bevezetője alapján Hayes-kódexként ismert –, amelyet a cenzori testületek gyakorlata alapján dolgozott ki, és szándékozott a stúdiókkal betartatni. Az alábbi dolgok nem tűnhettek fel a filmekben:

- Félreérthetetlen káromkodás, amely tartalmazza az alábbi szavakat: Isten, Úr, Jézus Krisztus (kivéve a megfelelő vallásos témájú, tiszteletteljes használatot), pokolfajzat, Úristen és minden más profán és vulgáris kifejezés
- Bármilyen erkölcstelen vagy kétértelmű meztelenség, árnyképként sem; bármilyen kéjvágyó vagy erkölcstelen megjegyzés bármely szereplőről
- Illegális kábítószerkereskedelem
- Bármilyen szexuális perverzióra való utalás
- Fehérek rabszolgasága
- Faji keveredés

- Szexuális higénia és nemi betegségek
- Gyerekszülés, árnyképként sem
- Gyerekek nemi szerve
- Az egyház kicsúfolása
- Bármely nemzet, faj vagy világnézet szándékos megsértése²⁸

A média hatása kétségbevonhatatlan az egészséges személységfejlődés szempontjából, ugyanakkor az elmúlt évtizedekben a közerkölcsök lazulásával együtt a média önmegtartóztatásának hanyatlása is megfigyelhető. A reklámokból már ismert tézis, azaz a „sex sells” (a szex eladja a terméket) a sajtótermékekre is igaz, ezért képzelhető el félmeztelen fotó a legnagyobb példányszámú országos bulvárlapok címlapján minden nap. Pedagógus szakemberek ugyanakkor arra is felhívják a figyelmet, hogy a televízióban látható erőszak stimuláló hatásával analóg módon a rengeteg szexjelenet miatt a fiatalok egyre korábban igyekeznek megszerezni első szexuális élményüket.²⁹ Ennek ellenére a magyar média a kereskedelmi televíziózással átlépett egy újabb korszakba, ahol nemcsak a filmek szexjeleneteivel bombázzák a nézőket, de a bulvármagazinok és egyéb műsorok rendszeres témája az erotika. Az ezredforduló környékétől a hazai mainstream médiában is rendszeres szereplővé váltak a pornósztárok, az áttörést minden bizonnyal Michelle Wild feltűnése hozta, aki a korábbi pornósztereotípiákkal ellentétben „meg is tudott szólalni” a sajtóban, ezzel némileg javítva a szakmáról kialakult összképet. Azóta a pornóipar szereplői (színészek, producerek, rendezők) gyakori vendégei a beszélgetős műsoroknak (pl. a kétmillió nézettségű Fábry-showban tűnt fel Kovács „Kovi” István, ismert producer), erotikus munkákat vállaló táncosnők főznek főműsoridőben, vagy éppen a média nyilvánosságát használják ki arra, hogy botrányikon keresztül szexszimbólummá váljanak (pl. Kelemen Anna). Ugyanígy az ún. „kibeszélős műsorok” (azok a jellemzően délutáni műsorok, amelyek során véleményeket ütköztetnek, konfliktusokat generálnak vélt vagy

A szexlap-kiadás néhány bátor befektetőnek mesés karriert és dollármilliárdokat hozott. Az egyik legismertebb guru Hugh Hefner (gyakran csak „Hef”), aki 1952-ben egy visszautasított 5 dolláros béremelés miatt hagyta ott az Esquire magazint, és vágott bele a Playboy magazin megalapításába. Az azóta a világ egyik legismertebb brandjévé vált, csak az USA-ban havi 3 millió példányban fogyó lap nemcsak ahhoz segítette hozzá Hefnert, hogy minél több szöke nyuszilányt fogadjon átjáró-házként működő villájában, de százmilliósi vagyonához is, bár a legfrissebb hírek szerint válásai és fényűző életmódja miatt ez jelentősen megcsappant az elmúlt évek-re. Larry Flint – akinek életéről Milos Forman készített sikeres filmet – szintén a médiaipar excentrikus figurája, aki nemcsak vagyonát, de tolokocsiját is a szexiparnak köszönheti. Az évi 300 millió dollárt hozó Hustler magazin – és a hozzá kapcsolódó filmcégek és televízió – főnökét ugyanis számos, a szólásszabadság és a közszeméremértés közötti határról szóló bírósági perének egyikére tartva a bíróság előtt lelőtték őt és ügyvédjét, ezért lebénult.

valós sérelmek alapján) jelentős hányada nyugszik a szexuális alapú konfliktusokon, és nem ritka, hogy miattuk a csatornák büntetést fizetnek, esetleg „elsötétítést” rendel el ellenük az ORTT.³⁰ Az egyik legélesebb példa a TV2 Big Brother c. valóságshow-jának az a produceri döntése volt, amely engedett egy valódi szexjelenet adásba kerülni 11 óra előtt – míg korábban számos bejátszásban propagálta azt. Ez 6,8 millió forintjába került a csatornának, de a műsor nézettségi csúcspontot döntött.

Bár a reklámok szexuális tartalmának növekedésére időről-időre felhívják a figyelmet, kutatások figyelmeztetnek rá, hogy az erotika használata visszaüthet, ezért csak körültekintő alkalmazása megengedett. Az első kihívó, szexuális felhangoktól sem mentes reklámként a Duke&Sons 1885-ös cigarettareklámját tartják számon, amelyet már a következő években követtek a kozmetikai ipar korai próbálkozásai. Ahogy a fogyasztók ingerküszöbe nőtt, illetve a kommunikációs zajszint is emelkedett, úgy váltak egyre erotikusabbá a reklámok: egyre több, korábban tabunak számító testrész vagy éppen intim helyzet ábrázolása tűnt fel. Persze minden kornak megvannak azok a szabad szellemű kreatívja, akik szexuális ábrázolásaikkal átlépnek egy határt, ezzel alapozva meg a brand imázsát. Ilyen a fiatal fiúkat és lányokat gyakorta használó – ezzel például Kate Moss modellkarrierjét megalapozó – Calvin Klein, a gyakran politikai üzeneteit is szexuális köntösbe bújtató, intim testrészeket is felfedő Benetton. A legújabb tabudöntőgető divatmárka az American Apparel, nemcsak azzal hívta fel magára a figyelmet, hogy a gyártást nem helyezte ki a fejlődő világba – ezzel amerikai munkahelyeket teremt, és igyekszik letörni a munkásnyúzó gyárak világát –, hanem főnöke, Dov Charney vonzódását a fiatal modellek és a félreérthető helyzetek ábrázolása iránt. Charney, aki gyakran maga fotózza a kollekciókat, mindenesetre nemcsak a kétes értékű marketinggel hívta fel magára a figyelmet, de két, zaklatásért folyó bírósági ügyével is.

Egy 2001-ben végzett amerikai felmérés szerint a szexuális tartalom 1999-2000 idejére 66%-ra növekedett a két évvel korábbi 50%-ról, illetve minden hetedik tévés program ábrázolt szexuális érintkezést, ám ezeknek csupán töredéke szólt a felelősségről és veszélyekről. A szexuális ábrázolások is jelentős változáson estek át az elmúlt években. A férfi és női célcsoportnak szóló tartalmak egyébként is különbözőek, de gyakran a valóságról is torzképet festenek. Amerikai tartalomelemzések arra hívták fel a figyelmet, hogy a magazinok a férfiakat gyakran ábrázolják kielégíthetetlen étvágyú szeretőnek, agresszívnek, párkapcsolati szempontból fejletlennek. A nők számára készült tartalmak gyakrabban szólnak érzelmekről, randizásról, csábításról, kevésbé explicitek a

szexuális praktikák terén.³¹ Túlhangsúlyozzák a nők és férfiak szexuális igényeinek különbségét, ellentmondásosan biztatják arra a fiatal nőket, hogy csábítsanak, de ne essenek túlzásokba a szexuális életet illetően. A televíziós tartalmak tekintetében a legfontosabb megállapítás, hogy a házasságon kívüli szexuális kapcsolatok dominálnak az ábrázolásokban. Ugyanígy feltűnő a női és férfi test „szexualizálása”: a nőket a férfiaknál gyakrabban mutatják be szex-tárgyként, gyakrabban jelennek meg feltűnő vagy kihívó ruhában, vagy félmeztelenül (igaz ez a filmekre, reklámokra vagy video-klippekre.³² Az elmúlt években azonban számos film (Bridget Jones naplója, vagy a Szex és New York vagy a Született feleségek c. sorozat említendő példaként) ábrázolja a női szexualitást nemcsak szabadosnak, de egyben új perspektívából. A népszerű filmekben a nők a szexualitás megélésére törekszenek, a férfiak gyakran mellékszereplők, eszközök a kezükben. A sajátos emancipációs, női szerep központú felfogást sokan posztfeminista látásmódnak tartják.

Minden enyhülés ellenére a szexuális és erőszakos tartalmak tekintetében az amerikai média szigorú szabályokat követ, a nagy, országos csatornák gyakran durván beleavatkoznak a filmekbe: kivágnak, kitakarnak, kisípolnak jeleneteket. Erre most már az élő adásokban is van lehetőség, hiszen pár másodperces késéssel kerülnek sugárzásra.³³ Ennek ellenére előfordulnak olyan esetek, mint például Janet Jackson kebleinek – spontán helyzetként beállított – felfedése a Super Bowl, az amerikai futballiga milliók által nézett 2004-es döntőjének félidejében adott show során, mintegy 9/16-od másodpercig. A Mellbimbó-gatenek is nevezett ügy után a közvetítő CBS csatornára rekordösszegű, 550 000 dolláros büntetést szabott ki a szövetségi felügyelet, ahová 540 ezer panasz érkezett a nézőktől. A félidejű showt az MTV szervezte, amely nem kaphat több megbízást az NFL-től, a futballigától. A csatorna közleménye és a „vétkes” Justin Timberlake azt állította, hogy „ruházati hiba” („wardrobe malfunction”) történt, ez azonban lehetőséget adott az eset kifigurázására a különböző humoros műsorokban (ld. David Letterman Show vagy a South Park). A kifejezés a 2008-as Chambers szótár egyik új szava lett a credit crunch-csal és a social networking-gel együtt.

Magyarországon a tv-csatornák állítása szerint nem használják a tartalom megkurtításának eszközét, filmek fanatikus rajongói azonban internetes fórumokon rendszeresen felhívják a figyelmet arra, hogy a moziban láttott filmekből hiányoztak egyes rázó jelenetek. Erre nemcsak a jó ízlés, viszi rá a csatornákat, de az a tény is, hogy bele kell passzírozniuk a sokszor hosszú filmeket a

saját műsorstruktúrájukba. Arról nem is beszélve, hogy nem mindegy, hogy egy jelentős nézettséggel – így reklámértékkel – kecsgettető alkotás 20 órakor vagy 23 órakor kerül-e adásba és 16-os vagy 18-as karika szűkíti-e be a közönséget. A besorolási rendszer szintén amerikai találmány, Jack Valenti, a filmszövetség elnöke vezette be 1968 novemberében.³⁴ A mára kissé módosult rendszerben 5 kategória van: G – mindenki megnézheti, PG – szülői felügyelettel; R – 17 év alatt csak felügyelettel; PG-13 – 13 év alatt nem ajánlott; NC-17 – 17 év alatt nem ajánlott. Nem kötelező a filmeket besoroltatni a filmszövetség speciális, laikusokból álló, és sokat támogatott bizottságával, de akkor esélyük sincs a mozi vagy videó-forgalmazásba kerülniük. Az NC-17 kategóriájú filmek is lemondhatnak a kasszasikerről, hiszen számos filmszínház nem tűz a műsorára ilyeneket, és egyébként is elveszítik a moziba járó tinédzsereket. A Magyarországon forgalmazott mozifilmek korhatári besorolását korábban a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma végezte egy 1965-ös törvény alapján, négy kategóriába sorolva a filmeket. A mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény létrehozta a Nemzeti Filmiroda Korhatár Bizottságát, amely öt kategóriából álló rendszert alkalmaz.

- I. kategória: Korhatárra tekintet nélkül megtekinthető
- II. kategória: Tizenkét éven aluliak számára a megtekintése nagykorú felügyelete mellett ajánlott
- III. kategória: Tizenhat éven aluliak számára nem ajánlott
- IV. kategória: Tizennyolc éven aluliak számára nem ajánlott
- V. kategória: Csak felnőttek számára ajánlott

A kategóriák alkalmazását a kiskorúak védelméről szóló 1996. évi I. törvény és későbbi módosításai alapján maguk a csatornák végzik, az ORTT által közzétett ajánlások alapján. Ugyanígy a testület határozza meg, hogy milyen jelöléssel kell a műsorok előtt és alatt felhívni a figyelmet a korlátozásokra. A törvény kimondja, hogy

„5§

4) A kiskorúak személyiségfejlődésére ártalmas, így különösen az erőszak öncélú alkalmazását magatartási mintaként bemutató, illetőleg a szexualitást öncélúan ábrázoló műsorszámot csak 23.00 és 5.00 óra között lehet közzétenni. Közzététel előtt erre a közönség figyelmét fel kell hívni.”

A képet némileg árnyalja, hogy a csatornák gyakorlatilag szabadon döntenek, sőt, akár besorolás nélküli filmeket is játszhatnak, így előfordulhat, hogy ugyanaz a film eltérő jelzéssel fut két adón. Csak az tartja vissza a tv-ket a kiugró jogsértésektől, hogy nem szeretnének az ORTT hálóján fennakadni.³⁵

JEGYZETEK

1. <http://www.otkenyer.hu/ganumedesz.php>
2. http://www2.hu-berlin.de/sexology/ECU5/homoszexualitas__egeszsleges__v.html
3. <http://www.vital.hu/themes/sex/sexpro3.htm>
4. <http://www.mult-kor.hu/cikk.php?id=17590>
5. http://nol.hu/kulfold/feminizmus_es_pornografia
6. http://www.goodforher.com/Feminist_Porn_Awards.html
7. <http://www.prostitutio.hu/new.york-i.egyezmény.htm>
8. <http://www.nol.hu/archivum/archiv-448346>
9. <http://www.rtlhirek.hu/cikk/105951>
10. http://www.hirtv.hu/?tPath=/kulfold/&article_hid=54701
11. <http://www.azta.hu/bnt-tettek/41/1324>
12. <http://corleone.romapage.hu/tea-with-icakei/hircentrum/article/109688/3361/>
13. <http://www.origo.hu/nagyvilag/20090507-meleg hazassag-usa-maine-allamban-is-hazasodhatnak-a-melegek.html>
14. http://www.hetek.hu/belfold/200809/kozelet_es_maganszfera
15. <http://www.freeweb.hu/eszmelet/42/andor42.html>
16. <http://archiv.nyugati.jelen.com/2001/2001.%20julius/jul.%2024%20kedd/PDF/9.pdf>
17. http://www.hetek.hu/kulfold/199804/ejtettek_a_paula_jones_pert
18. <http://index.hu/politika/belfold/2006/valasztas/pturul/jakis070802/>
19. <http://www.5perc.hu/kulfold/2319.txt>
20. <http://the-idea-shop.com/papers/prostitution.pdf>
21. <http://www.jour.unr.edu/outpost/community/archives/com.gormley.prostitute3.html>
22. http://www.winst.org/family_marriage_and_democracy/social_costs_of_pornography/Doran%20-%20%20Economics%20of%20Pornography.pdf
23. <http://internet-filter-review.toptenreviews.com/internet-pornography-statistics.html#time>
24. <http://www.xbiz.com/news/16514>
25. http://www.familysafemedia.com/pornography_statistics.html
26. <http://www.cafebabel.com/eng/article/24888/budapest-sex-pornography-industry-prostitution.html>
27. <http://www.emasa.hu/retro.php?id=181>
28. http://hu.wikipedia.org/wiki/Hollywood_első_önkorlátozó_szabálygyűjteménye
29. http://egeszseg.origo.hu/cikk/0616/923757/a_szex_es_a_1.htm
30. http://www.fn.hu/media/20070828/zavar-ja_szexualis_fejlodest/
31. http://www.apik.hu/akozpontfiles/forum/feltoltott/Szexualitas_media.doc
32. Uo.
33. <http://www.origo.hu/teve/20071016-filmek-es-sorozatok-cenzuraja-a-tevekben.html?pIdx=1>
34. http://borsa.hu/20081107/csak_semmi_szex/csak_semmi_szex/
35. <http://www.origo.hu/teve/20080401-karika-ortt-tevecsatornak-korhatar.html>

INFORMÁCIÓ

Az Image Factory komplex szolgáltatásokat kínáló kommunikációs ügynökség. Szolgáltatásai a nyilvánosság hatékony kezeléséhez szükséges tevékenységeket ölelik fel. Foglalkozik stratégiai tervezéssel, a napi kommunikációs gyakorlat háttérét megalapozó kutatással, kommunikációs tanácsadással, média- és kampánymenedzsmenttel, profilépítéssel, válságmenedzsmenttel, településmarketinggel, kommunikációs audittal, és online arculatépítéssel.

Elérhetőség:

cím: 1053 Budapest, Múzeum krt. 27.

telefon / fax: + 36 1 315 3201

internet: www.imagefactory.hu

e-mail: info@imagefactory.hu

A TÁRKI több mint 20 esztendeje van jelen a hazai és nemzetközi empirikus társadalomkutatásban. Kiemelt kutatási területei közé tartozik a társadalmi rétegződés és mobilitás, a munkaerőpiac, a jövedelmi eloszlás, a fogyasztás és életstílus, valamint a társadalmi attitűdök vizsgálata. Az utóbbi években egyre nagyobb hangsúlyt kap tevékenységében a piac- és marketingkutatás, valamint az egészségügyi kutatások. 2007-ben megalakult a Kopint-TÁRKI Zrt., amely gazdaság- és konjunktúrakutatással foglalkozik.

Elérhetőség:

cím: 1112 Budapest, Budaörsi út 45.

telefon: +36 1 309 7676

internet: www.tarki.hu

email: tarki@tarki.hu